

Usporiadanie nehnuteľného majetku Rímskokatolíckej cirkvi v diecéze vo vzťahu ku katastru nehnuteľností

Úvod

Predmetom príspevku je vzťah štátu a cirkvi s poukazom na konkrétne prípady týkajúce sa katastra nehnuteľností. V Slovenskej republike pôsobí viacero cirkví a náboženských spoločností, spomedzi ktorých je v povedomí verejnosti najviac známa Rímskokatolícka cirkev.

Slovenská republika uznáva autonómiu Rímskokatolíckej cirkvi a jej nezávislé pôsobenie. Rímskokatolícka cirkev sa riadi a spravuje svojimi právnymi normami, t.j. tzv. kánonickým právom. Vo vzťahu k Slovenskej republike je však Rímskokatolícka cirkev povinná rešpektovať všeobecne záväzné právne predpisy platné v Slovenskej republike. Vzťah štátu a cirkvi je tak zdanlivo usporiadaný. Keď sa však stretne aplikácia kánonického práva s aplikáciou štátneho práva vo forme konania štátneho orgánu, často dochádza k nezrovnalostiam a rozdielnym postupom štátnych orgánov. Takýmto stretom môže byť napríklad realizácia oprávnenia diecézneho biskupa zriaďovať, zrušovať alebo meniť farnosti v rámci diecézy vo vzťahu k zápisu tejto skutočnosti v katastri nehnuteľností, o ktorom pojednáva tento príspevok.

Územné usporiadanie nehnuteľného majetku Rímskokatolíckej cirkvi v diecéze

Pred samotnou analýzou územného usporiadania nehnuteľného majetku Rímskokatolíckej cirkvi v diecéze je potrebné uviesť základné dokumenty, v ktorých je upravené postavenie Rímskokatolíckej cirkvi.

Uznanie nezávislosti a autonómie Rímskokatolíckej cirkvi v Slovenskej republike vyplýva predovšetkým zo Základnej zmluvy medzi Slovenskou republikou a Svätou stolicou uverejnenou v Zbierke zákonov Slovenskej republiky ako oznámenie Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky č. 326/2001 Z. z. (ďalej len „Základná zmluva“). Základná zmluva umožňuje Rímskokatolíckej cirkvi nezávisle pôsobiť na území Slovenskej republiky, vykonávať vlastnícke právo k jej finančným a materiálnym prostriedkom a spravovať jej vnútorné veci.

Ďalšou právnou normou upravujúcou postavenie cirkví je zákon č. 308/1991 Zb. o slobode náboženskej viery a postavení cirkví a náboženských spoločností v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon č. 308/1991 Zb.“). Podľa § 5 ods. 2 zákona č. 308/1991 Zb. má aj Rímskokatolícka cirkev v Slovenskej republike právo spravovať svoje záležitosti, najmä ustanovovať svoje orgány. Z predmetného zákona vyplýva tiež povinnosť pre cirkvi a náboženské spoločnosti sa v Slovenskej republike registrovať a k registrácií priložiť svoj základný dokument.

Rímskokatolícka cirkev v Slovenskej republike je registrovaná a zapísaná v zozname registrovaných cirkví a náboženských spoločností vedenom Ministerstvom kultúry Slovenskej republiky, pričom na webovom sídle Ministerstva kultúry Slovenskej republiky sú uverejnené základné dokumenty Rímskokatolíckej cirkvi, ktorými sú Kódex kánonického práva z roku 1983 (Codex Iuris Canonici, ďalej aj „CIC“), list Konferencie biskupov Slovenska označený ako „Nahlásenie údajov ohľadne Rímskokatolíckej cirkvi súhlasne s ustanovením § 13 a § 22 zákona č. 308/1991 Zb. zo dňa 12.03.2002“ (ďalej aj „List Konferencie biskupov Slovenska“) a Konštitúcia Slovachiae Sacrorum Antistites zo dňa 14. februára 2008.

Z Kódexu kánonického práva a z listu Konferencie biskupov Slovenska vyplýva, že Rímskokatolícka cirkev má hierarchické usporiadanie. Celosvetovým ústredím Rímskokatolíckej cirkvi je Svätá stolica vo Vatikáne. Rímskokatolícka cirkev v Slovenskej republike pozostáva z diecéz, ktoré zriaďuje najvyššia cirkevná vrchnosť – Svätá stolica vo Vatikáne. Medzi diecézy v Slovenskej republike patrí: Rímskokatolícka cirkev Arcibiskupstvo Bratislava – Trnava, Rímskokatolícka cirkev Arcibiskupstvo Košice, Rímskokatolícka cirkev Biskupstvo Nitra, Rímskokatolícka cirkev Biskupstvo Banská Bystrica, Rímskokatolícka cirkev Biskupstvo Spišské Podhradie a Rímskokatolícka cirkev Biskupstvo Rožňava.

Na čele diecézy v Slovenskej republike je diecézny biskup (Kán. 376 CIC). Diecézny biskup má právo zastupovať diecézu vo všetkých jej právnych záležitostiach. (Kán. 393 CIC). Diecéznemu biskupovi v diecéze, ktorá mu bola zverená, patrí všetka riadna, vlastná a bezprostredná moc, ktorá sa vyžaduje na vykonávanie jeho pastierskej úlohy s výnimkou káuz, ktoré sú na základe práva alebo dekrétu Najvyššieho veľkňaza rezervované najvyššej alebo inej cirkevnej vrchnosti (Kán. 381 § 1 CIC). Zriaďovať, zrušovať farnosti alebo ich meniť má právo jedine diecézny biskup (Kán. 515 § 2 CIC). Pastoračná starostlivosť o farnosť je pod autoritou diecézneho biskupa zverená farárovi (Kán. 515 § 1 CIC).

Z uvedeného vyplýva, že každá diecéza v Slovenskej republike sa ďalej člení na farnosti, ktoré zriaďuje diecézny biskup a na čele farnosti je farár, ktorému bola starostlivosť o farnosť zverená diecéznym biskupom. Zákonne zriadená farnosť má právnu subjektivitu, pričom v právnych záležitostiach zastupuje farnosť farár (Kán. 515 § 3 CIC), ktorý spravuje cirkevný majetok farnosti.

Rímskokatolícka cirkev v Slovenskej republike sa tak partikulárne člení na diecézy a farnosti, pričom aj diecéza, aj farnosť má samostatnú právnu subjektivitu.

Diecéznemu biskupovi patrí právo zriaďovať, zrušovať alebo meniť farnosti (Kán. 515 § 2 CIC). Pokiaľ diecézny biskup toto svoje právo využije, je s tým spojená aj zmena územného usporiadania farností v rámci diecézy a aj možnosť zmeny príslušnosti nehnuteľného majetku jednotlivých farností, ktorá vo vzťahu ku katastru nehnuteľností predstavuje zmenu vlastníka nehnuteľného majetku, keďže nehnuteľný majetok bude v zmysle rozhodnutia diecézneho biskupa patriť inej farnosti v rámci diecézy. De facto v tomto prípade ide o delimitáciu nehnuteľného majetku Rímskokatolíckej cirkvi medzi farnosťami v diecéze na základe rozhodnutia diecézneho biskupa.

V súvislosti so zmenou územného usporiadania farností v diecéze na základe rozhodnutia diecézneho biskupa, t.j. v súvislosti s delimitáciou majetku, vzniká otázka akým spôsobom sa zmena príslušnosti nehnuteľného majetku farnosti zapíše v katastri

nehnutelností. Prax ukázala, že postup okresných úradov, katastrálnych odborov je rozdielny. Niektoré okresné úrady, katastrálne odbory zapíšu zmenu územného usporiadania farností v diecéze, t.j. zmenu vlastníckeho práva k nehnuteľnému majetku Rímskokatolíckej cirkvi v prospech inej farnosti patriacej do tej istej diecézy, na základe správneho aktu vydaného diecéznym biskupom, t.j. na základe jeho rozhodnutia resp. dekrétu¹, ktorým diecézny biskup delimituje nehnuteľný majetok farnosti na inú farnosť v rámci diecézy. Niektoré okresné úrady, katastrálne odbory však nerešpektujú takéto rozhodnutie diecézneho biskupa a žiadajú, aby bola navyše uzavretá nepomenovaná zmluva medzi farnosťami, ktorou farnosť prevedie vlastnícke právo k nehnuteľnému majetku Rímskokatolíckej cirkvi na inú farnosť patriacu do tej istej diecézy v súlade s rozhodnutím diecézneho biskupa.

Treba upozorniť na skutočnosť, že v tomto prípade síce ide o zmenu vlastníka v katastri nehnuteľností, t.j. nehnuteľný majetok bude evidovaný v prospech inej farnosti patriacej do tej istej diecézy, ale stále pôjde o majetok Rímskokatolíckej cirkvi. Zároveň táto zmena vlastníka, t.j. zmena farnosti v prospech ktorej je nehnuteľný majetok Rímskokatolíckej cirkvi evidovaný, bezprostredne súvisí s rozhodnutím diecézneho biskupa, ktorý realizuje svoje právo zriadiť, zrušiť alebo zmeniť územné usporiadanie farností v rámci diecézy. V zmysle Kódexu kánonického práva toto oprávnenie patrí diecéznemu biskupovi a farár je povinný ho rešpektovať. Nie je preto namieste, aby okresný úrad, katastrálny odbor v tomto konkrétnom prípade vyžadoval uzavretie nepomenovanej zmluvy medzi farnosťami, nakoľko farár je povinný rešpektovať rozhodnutie diecézneho biskupa o územnom usporiadaní farností v rámci diecézy a zmluva by musela len plne rešpektovať toto rozhodnutie. Z uvedeného vyplýva, že zmluva uzavretá medzi farnosťami by nebola prejavom ich vôle. Aj napriek tomu, že farnosti majú právnu subjektivitu a sú spôsobilé vystupovať v právnych vzťahoch, nie je v kompetencii farára rozhodovať o zrušení, zriadení alebo zmene farnosti a v tejto súvislosti meniť príslušnosť nehnuteľného majetku farnosti. Zároveň možno uviesť, že farár bol poverený vykonávaním svojej činnosti diecéznym biskupom.

Keďže diecéznemu biskupovi patrí všetka riadna, vlastná a bezprostredná moc, ktorá sa vyžaduje na vykonávanie jeho činnosti a jedine diecézny biskup má právo zriadiť, zrušiť alebo zmeniť farnosť v rámci diecézy, patrí mu aj právo rozhodnúť o delimitácii nehnuteľného majetku medzi farnosťami v rámci diecézy v záujme územného usporiadania spojeného s jeho rozhodnutím o zmene, zrušení alebo zriadení farností.

Na základe uvedeného sa javí, že delimitácia nehnuteľného majetku medzi jednotlivými farnosťami patriacimi do jednej diecézy v spojení s uplatnením práva diecézneho biskupa na zriadenie, zrušenie a zmenu farností v diecéze by sa mala zapísať do katastra nehnuteľností na základe rozhodnutia diecézneho biskupa a nie na základe zmluvy uzavretej medzi farnosťami. Súčasťou rozhodnutia by malo byť okrem samotnej delimitácie nehnuteľného majetku aj uvedenie dôvodu jej realizácie (zmena, zriadenie, zrušenie farnosti). Označenie nehnuteľností v rozhodnutí diecézneho biskupa musí spĺňať náležitosti podľa § 42 zákona č. 162/1995 Z. z. o katastri nehnuteľností a o zápise vlastníckych a iných práv k nehnuteľnostiam (katastrálny zákon) v znení neskorších predpisov, ďalej by malo byť

¹ Podľa teórie kánonického práva je dekrét (rozhodnutie) správny akt, ktorým kompetentná cirkevná autorita ex offio alebo na podnet rozhoduje určitý prípad alebo určitá fyzická alebo právnická osoba sa ňou poveruje určitou úlohou. – pozri Nemeč, M. 2001. Základy kánonického práva. Bratislava: Iura edition, 2001, s. 37.

opatrené podpisom diecézneho biskupa a pečiatkou príslušnej diecézy, za ktorú je diecézny biskup oprávnený konať. Okresný úrad, katastrálny odbor by mal na základe takéhoto rozhodnutia diecézneho biskupa začať konanie o záznam do katastra nehnuteľností podľa § 34 a nasl. katastrálneho zákona.

Evidencia nehnuteľného majetku Rímskokatolíckej cirkvi v katastri nehnuteľností v prospech „filiálky farnosti“

Ďalším problémom evidencie nehnuteľného majetku Rímskokatolíckej cirkvi v katastri nehnuteľností je evidencia niektorých nehnuteľností v prospech tzv. „filiálky farnosti“, ktorá však nemá právnu subjektivitu. V liste Konferencie biskupov Slovenska je uvedené cit: *„Tam, kde sú filiálky uvedené ako vlastníci nehnuteľného majetku v pozemkovej knihe ako aj v katastri nehnuteľností, zapíše sa farnosť, do ktorej patria, lebo na ňu prechádza všetok majetok a ona má právo vystupovať v právnych vzťahoch ako orgán s právnou subjektivitou.“* V tejto súvislosti je majetok Rímskokatolíckej cirkvi evidovaný v katastri nehnuteľností vo vlastníctve subjektu bez právnej subjektivity. Okresný úrad, katastrálny odbor však nemá kompetenciu ex offio zmeniť vlastnícke právo evidované v prospech filiálky farnosti sa samotnú farnosť. Zároveň zápisy v katastri nehnuteľností vychádzajú z predložených listín a zo zápisu v katastri nehnuteľností nemusí byť vždy zrejmé, že subjekt, v prospech ktorého je vlastnícke právo Rímskokatolíckej cirkvi evidované je filiálkou farnosti. Tiež je potrebné zohľadniť aj skutočnosť, že územné členenie Rímskokatolíckej cirkvi v Slovenskej republike nezodpovedá územno-správnemu usporiadaniu Slovenskej republiky. Z uvedeného je zrejmé, že okresný úrad, katastrálny odbor nie je oprávnený z úradnej moci vykonať zmenu zápisu vlastníka z filiálky na farnosť. Príslušný okresný úrad, katastrálny odbor vykonáva zápisy v katastri nehnuteľností na základe zmlúv, verejných listín alebo iných listín, z čoho vyplýva, že aj na vykonanie zmeny vlastníckeho práva z filiálky na príslušnú farnosť je potrebné predloženie relevantnej listiny.

V tejto súvislosti vzniká otázka, aká relevantná listina, spôsobilá zápisu do katastra nehnuteľností, by mala byť predložená okresnému úradu, katastrálnemu odboru. Práve s poukazom na právo zriaďovať, meniť a rušiť farnosť v rámci diecézy, ktoré prislúcha diecéznemu biskupovi a s tým súvisiace právo na územné usporiadanie diecézy sa javí, že aj listina, z ktorej vyplýva zmena vlastníckeho práva z filiálky farnosti na samotnú farnosť by mohla byť vyhotovená diecéznym biskupom, t.j. mohlo by ísť o rozhodnutie diecézneho biskupa s poukazom na list Konferencie biskupov Slovenska, ktorý je súčasťou registrácie Rímskokatolíckej cirkvi v Slovenskej republike. V tomto momente však nie je možné zaujať konečné stanovisko k riešeniu tohto problému a vyššie uvedený postup je úvahou akým spôsobom by sa mohlo riešenie ďalej uberať. Je však potrebné poznamenať, že správna evidencia cirkevného nehnuteľného majetku by mala byť predovšetkým v záujme Rímskokatolíckej cirkvi, ktorej postup by mal byť jednotný v rámci celého územia Slovenskej republiky. V praxi sa však často stáva, že každá diecéza má iný postup.

Záver

Vyššie bolo poukázané na konkrétne problémy, ktoré súvisia s evidenciou nehnuteľného majetku Rímskokatolíckej cirkvi v katastri nehnuteľností. Možno konštatovať, že rozdielny postup štátnych orgánov pri posudzovaní cirkevných dokumentov často vyplýva z rôznej interpretácie vzťahu štátu a cirkvi, čo potvrdzuje aj skutočnosť, že niektoré okresné úrady, katastrálne odbory nerešpektujú dekrét diecézneho biskupa, t.j. jeho rozhodnutie v zmysle kánonického práva, ale pri delimitácii majetku Rímskokatolíckej cirkvi medzi farnosťami v rámci diecézy žiadajú uzavretie osobitnej nepomenovanej zmluvy v súlade s právnymi predpismi platnými v Slovenskej republike. Cirkvi a náboženské spoločnosti sú však subjektmi „sui generis“, ktoré sú v Slovenskej republike rešpektované a štát, t.j. ani štátny orgán nezasahuje do ich vnútorných záležitostí, nakoľko je uznaná ich autonómia a nezávislosť. V tejto súvislosti vzniká otázka, do akej miery je štátny orgán oprávnený skúmať a posudzovať napríklad rozhodnutia diecézneho biskupa, respektíve iné správne akty vydané na to príslušnou cirkevnou autoritou v záujme zachovania autonómie cirkvi a nezasahovania do jej vnútorných záležitostí. Situácie, kedy štátny orgán prichádza do stretu s kánonickým právom nie sú zriedkavé, známym je aj prípad zrušenia Rehoľného rádu Svätého Benedikta v Komárne, s ktorým súvisí posudzovanie otázky oprávnenosti jeho zrušenia a následného naloženia s jeho majetkom. Rehoľný rád Svätého Benedikta v Komárne v súčasnosti nie je evidovaný v evidenciách cirkevných právnických osôb vedenej Ministerstvom kultúry Slovenskej republiky, nakoľko mu bol odobratý súhlas na pôsobenie. Rehoľný rád Svätého Benedikta v Komárne však nesúhlasí s takýmto postupom a otázka cirkevno-právneho postavenia rádu je tak predmetom sporu.

Záverom možno konštatovať, že postoj štátnych orgánov k aplikácii kánonického práva nie je jednotný a konkrétne situácie so sebou prinášajú veľa nezodpovedaných otázok. Cieľom tohto príspevku bolo na ne poukázať, aj keď ich riešenie zrejme prinesie až ďalšia prax. Je však účelné do budúcnosti zaujať jednotný postup tak štátnych, ako aj cirkevných orgánov.

Zoznam použitej literatúry:

1. Hrdina, A. 2002. Kanonické právo. Praha: EUROLEX BOHEMIA, 2002. ISBN 80-86432-26-2
2. Nemeč, M. 2001. Základy kánonického práva. Bratislava : IURA EDITION, 2001. ISBN 80-89047-05-X
3. Kódex kánonického práva z roku 1983 dostupný na webovom sídle Ministerstva kultúry Slovenskej republiky: <http://www.culture.gov.sk/vdoc/249/rimskokatolicka-cirkev-2b.html>
4. List Konferencie biskupov Slovenska označený ako „Nahlásenie údajov ohľadne Rímskokatolíckej cirkvi súhlasne s ustanovením § 13 a § 22 zákona č. 308/1991 Zb. zo dňa 12.03.2002“ dostupný na webovom sídle Ministerstva kultúry Slovenskej republiky: <http://www.culture.gov.sk/vdoc/249/rimskokatolicka-cirkev-2b.html>
5. Základná zmluva medzi Slovenskou republikou a Svätou stolicou uverejnená v Zbierke zákonov Slovenskej republiky ako oznámenie Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky č. 326/2001 Z. z.
6. Zákon č. 308/1991 Zb. o slobode náboženskej viery a postavení cirkví a náboženských spoločností v znení neskorších predpisov